

PROLOMENÍ KORPORÁTNÍHO ŠTÍTU ANEB "KONEC NEZÁVISLOSTI OSOB TVOŘÍCÍCH KORPORÁTNÍ SESKUPENÍ

TOMÁŠ HÜLLE

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Abstract in original language

Příspěvek se věnuje stručnému upozornění na jednotlivé teorie prolomení korporátního štítu pomocí překročení oddělení jednotlivých právnických osob založené na jejich samostatné právní subjektivitě. Tento problém ve velké míře v současnosti zatěžuje praxi, jelikož se dá pomocí důmyslné korporátní struktury záměrně omezit, popř. se i vyhnout přímé odpovědnosti za protiprávní jednání. V České republice není v současnosti tento problém dostatečně pomocí zákonné úpravy vyřešen. Je tak třeba hledat inspiraci především v zahraničí, kde již byl tento problém v minulosti řešen. Tento příspěvek by tak měl poukázat na základní judikaturu a srovnat několik zahraničních právních řádů, které se k této otázce již v minulosti vyjádřily.

Key words in original language

Propíchnutí korporátního vějíře; korporátní struktura; korporátní seskupení; korporátní odpovědnost; srovnávací přístup; zákonná úprava; podstatné okolnosti.

Abstract

The contribution is focused on brief introduction into individual theories of piercing of the corporate shield as a result of separability of corporate entities. This problem causes substantial difficulties to practical sphere, because it is possible to limit or even exclude direct liability for illegal conduct by use of sophisticated corporate structure. There is no statutory regulation which sufficiently solves this problem in Czech Republic. It is therefore necessary to seek for a solution in the foreign countries where has been this problem addressed and solved in the past. This contribution should draw attention to basic courts ruling and compare several legal orders and their regulation on this matter.

Key words

Piercing of the corporate veil; corporate structure; group of companies; corporate liability; comparative approach; statutory regulation; substantial circumstances.

1. ÚVOD DO PŘÍSPĚVKU ANEB STANOVENÍ ZÁKLADÍCH PREMIS

Příspěvek je primárně zaměřen na popsání a analýzu aktuální problematiky odpovědnosti podnikatelských skupení, které se někdy účelově snaží svou odpovědnost ukrýt za důmyslně sestavenou korporátní strukturu.

Ještě dříve než se však dostaneme k samotnému tématu příspěvku je nutné si vymezit několik premis na kterých je tento příspěvek založen a jakým směrem se bude celý ubírat. V první řadě je třeba upozornit na skutečnost, že navzdory tomu, že je příspěvek součástí sekce soft law, což by mohlo indikovat, že je tato problematika upravena vnitřními předpisy či nezávaznými ustanoveními, tomu tak není, ale s problematikou soft law je úzce spojený. Budeme-li zkoumat definici soft law, tak zjistíme, že se jedná o kvazi-právní instrument, který nemá závaznou právní sílu nebo jehož závaznost je slabší než závaznost běžného práva¹. Často je v kontrastu s pojmem závazného práva či formálního právního pramene, kterým jsou v České republice normativní právní akty či normativní smlouvy. Budeme-li zkoumat pojem soft law podrobněji, tak samozřejmě zjistíme, že základy na kterých jsou vybudovány doktríny prolomení korporátního štítu samozřejmě nejsou soft law v úzkém slova smyslu. Současně je však třeba upozornit, že úprava doktrín pro prolomení korporátního štítu i z pohledu právních nástrojů se liší stát od státu. Právě z toho důvodu považuji za vhodné zařadit tuto problematiku i do konference věnující se soft law a to navzdory skutečnosti, že není na soft law přímo založena.

Dále je třeba upozornit na skutečnost, že tento příspěvek je spíše příspěvkem sumarizujícím, který má zájemce o problematiku prolomení korporátního štítu navést k příslušné judikatuře a neklade si za cíl důkladnou analýzu institutu s ohledem na všechny možné koncepty, jak je možné odpovědnosti dosáhnout. V navazujících částech tak bude nejvíce odkazováno na zahraniční úpravy a velice stručně poukázáno na jejich specifika, ale nebude se jednat o nikterak obsáhlé komentáře a spíše bude ponecháno na úvaze čtenáře, zda-li bude mít zájem jednotlivé úpravy zkoumat podrobněji.

2. VYMEZENÍ PROBLÉMU ANEB PROČ JE TŘEBA SE PROBLÉMU VŮBEC VĚNOVAT?

Již na počátku minulého století prohlásil Ambrose Birce, že společnost (resp. korporace) je důmyslným mechanismem k získávání zisku bez

¹ The term "soft law" refers to quasi-legal instruments which do not have any legally binding force, or whose binding force is somewhat "weaker" than the binding force of traditional law, often contrasted with soft law by being referred to as "hard law" z Wikipedie online zdroj [citováno dne 9.11.2010]. Dostupný ke stažení z: http://en.wikipedia.org/wiki/Soft_law

individuální odpovědnosti. Tento citát krásně představuje současný neutěšený stav, který na jedné stranu navazuje ještě na historickou situaci v období *laissezfaire*², ale již za zcela změněných podmínek na trhu. V popisované době existovaly korporace, které byly svým majetkem stejně jako dnes nesmírně rozsáhlé, ale současně byly ve vlastnictví tisíců společníků. Při takovém stavu samozřejmě dává smysl zachovávat, jak bude později uvedeno, právní fikci samostatnosti právnických osob. V takto strukturované společnosti se navíc nedá mluvit o úmyslu jakýmkoliv způsobem skrývat svou identitu, protože jednání kteréhokoliv společníka se nemůže promítnout do rozhodnutí či dokonce jednání celé společnosti.

Jinak je tomu naneštěstí v dnešní době, kdy se zakládají velice často společnosti jen pro vytvoření určité ochranného štítu či masky pro jejich společníky. Vše je založeno na myšlence samostatné právní subjektivity právnické osoby, kdy společníci mohou z její činnosti plně profitovat, ale ve chvíli vzniku odpovědnosti jsou zcela logicky skryti za štítem nezávislosti společníků. To samozřejmě platí v českých poměrech zejména pro společnosti kapitálové, jelikož u společností osobních nemá větvení struktury žádný význam s ohledem na možnost dožadovat se splnění závazků po společnících i přímo. Budu-li tedy níže mluvit o společnostech, tak mám na mysli zejména kapitálové společnosti či jejich zahraniční obdoby, kde společníci neručí za závazky těchto společností³.

Výše popsaná situace se projevuje dokonce natolik intenzivně, že některé fyzické osoby, podnikatelé, si zakládají společnosti a veškeré své podnikání provádějí následně jménem této společnosti a čerpají zisk s cílem omezení případné vzniklé odpovědnosti. Celá situace je pak zcela absurdní, jelikož se na trhu vyskytuje spousta subjektů, které podnikají pouze na oko a za jejich působením vyskytují zcela odlišné osoby. Celá situace je navíc umocněná prostřednictvím možnosti participovat na akciových společnostech ve formě akcií na majitele. V této situaci tak nejsou známi dokonce ani společníci a případní obchodní partneři společnosti se tak vystavují obrovskému riziku v podobě existence prázdné společnosti odpovídající za jím vzniklou škodu. V této situaci následně i při uznání jejich nároku soudem bohužel není kde tento nárok vymáhat, jelikož společnost je již pouze prázdnou schránkou a veškeré zisky jsou převedeny mimo její dispozice a tedy i dispozice insolvenčních správců. Samotné rozhodnutí soudu však směřuje proti společnosti a není ho tak možné ani vymáhat po odlišné osobě.

² Kühn, Z. Fikce samostatnosti právnických osob a její prolomení. *Právní rozhledy*, 2003, č.11, s.542

³ K obecným otázkám koncernového práva odkazují kupř. na článek Havel, B.: Předpokládané změny obchodního práva při rekonstrukci práva soukromého aneb nad návrhem obchodního zákona, *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 1, s. 5

Celá tato situace je pak vyvedena ještě do mnohem větších rozměrů v případech velkých nadnárodních korporací, které se rovněž tímto způsobem skrývají za další korporace. Může tak vzniknout struktura kupříkladu 100 společností, kdy všechny mají totožný předmět podnikání, ale každá vykonává jen odlišnou činnost v řetězci a jsou si navzájem společníky. Na vrcholu tohoto propleteného řetězce společností stojí následně jedna společnost, která může být ve spoustě případů ještě vlastněna jedinou fyzickou osobou. Za takové situace je prakticky nemožné domáhat se přímé odpovědnosti po této osobě stojící na vrcholu celého řetězce.

Otázkou tak zůstává, zda-li je tato situace skutečně zamýšlená a zda-li se jí nedá čelit prostřednictvím určitých právních postupů či institutů? Současně s tím je třeba říci, že v současné době není a a v minulosti nebyla podobná otázka v České republice zatím dostatečně řešena a čeká se tak, jaké stanovisko zaujmou české soudy, popř. zákonodárce. Soudy zatím dle mých znalostí korporátní štít přímo nikdy neprolomily, ale je možné, že k tomu nebyly v jednotlivých případech dostatečně silné důvody.

3. ZÁKLADNÍ PŘÍSTUPY A STANOVENÍ ZÁKLADNÍCH KOMPARAČNÍCH OBLASTÍ

Podíváme-li se do současného právního světa, tak zjistíme, že většina trendů v této oblasti přichází stále ze Spojených států amerických, popř. Evropy. V právě řešeném případě dokonce není nutné ani natolik zvažovat situaci současnou, jelikož právě řešené doktríny a přístupy k řešené problematice se začaly vyvíjet již na počátku minulého století. Postupem času se následně výklad a způsob použití postupů sjednotil na řešeních současných.

Jako základní zdroj pro tento příspěvek tak bude použit na jedné straně přístup americký a v návaznosti celého common law založeného na judikatuře spojené s doktrínou prezentovanou zejména prostřednictvím tzv. propíchnutí korporátního vějíře (piercing of the corporate veil). Na druhé straně bude upozorněno i na přístup evropský, který ani v nejmenším v současnosti nevykazuje jednotnost. V tomto případě bude prezentováno Německo a několik základních způsobů dovození odpovědnosti, ale současně budou prezentovány i postupy ve Francii, Španělsku či Švýcarsku. S tímto bude upozorněno na poměrně významnou výkladovou judikaturu Evropského soudního dvora (dále jen "ESD") k nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Poslední otázkou tak zůstává, proč se vůbec problematice z pohledu zahraničních úprav vůbec zabývat a nepokusit se vyřešit situaci nezávisle na okolních právních rádech. Dalo by se konstatovat, že zahraniční úpravy se od českého právního řádu významně odlišují a je tudíž nutné se zaměřit a zkoumat pouze práva vnitrostátní. To by však bylo chybou, jelikož v českém právním řádu schází výslovná úprava této problematiky a již klasicky slouží další právní řády jako nejlepší inspirační zdroj. Je nutno

podotknout, že co je nového pro právní řád České republiky, může již po dlouhá léta fungovat jinde a jedná se tak již o vyzkoušené a osvědčené řešení. Současně s tím je nutno dodat, že zahraniční právní úpravy mohou být i na území České republiky aplikovány prostřednictvím volby práva, mezinárodního práva soukromého nebo v případě rozhodčího řízení kupř. při rozhodování *amiable compositeur*, *ex aequo et bono*. resp. při rozhodování dle obecných zásad spravedlnosti.

4. SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ A DALŠÍ STÁTY COMMON LAW ANEB JE ROZHODOVÁNÍ SKUTEČNĚ NEPŘEDVÍDATELNÉ

Z pohledu Spojených států amerických existují dva základní přístupy a judikatura na základě které lze dospět k rozšíření odpovědnosti, event. obdobně i pravomoci soudu nad určitou entitou. Prvním je známý *piercing of the corporate veil*, jež je použit v drtivé většině případů. Vedle toho však existuje i teorie tzv. *estoppelu* neboli zákonné překážky, jejíž jeden z druhů lze pro tyto účely rovněž použít. Obě doktríny jsou založeny na působení soudů a jejich tvorbě práva.

Stáří obou přístupů je patrné zejména u *piercingu*, jehož základ je postaven na judikatuře z počátku minulého století a to konkrétně případu *Cannon Manufacturing Co. vs. Cudahy Packing Co.* z roku 1925. V tomto případě se jednalo o dvě společnosti, kdy mateřská byla založena dle práva státu Mai a prodávala své produkty v Severní Karolíně skrz dceřinou společnost založenou v Alabamě. Tuto společnost kompletně vlastnila a ovládala skrz svůj podíl, ale jinak se jednalo o zcela nezávislou entitu. Mezi společnostmi nebyl žádný smluvní vztah podobný zastoupení, ale i navzdory tomu prodávala dceřiná společnost zboží společnosti mateřské dalším prodávajícím subjektům. Toto zboží bylo přepravováno přímo od mateřské společnosti. V rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států byla respektována nezávislost obou subjektů a to navzdory skutečnosti, že byly oba ve velké míře majetkově provázány. Pravomoc soudů i nad mateřskou společností tak nebyla rozšířena.

Tento přístup byl s postupem času oslaben a v dnešní době by již zřejmě ve Spojených státech došlo na základě navazující judikatury k *piercingu*. Obdobně se dá prohlásit i o navazujícím rozhodnutí ve věci *Volkswagenwerk A.G. vs. Klippan GmbH* z roku 1980. K rozhodnutí došlo tentokrát na odlehlé Aljašce, ale i zde se stejným výsledkem jako tomu bylo v případě *Cannon Manufacturing*. V tomto případě však došlo alespoň k vymezení základních skutečností, které mohou umožnit rozšíření pravomoci soudu nad mateřskou společností. Rovněž se zde hovoří i o vytvoření tzv. *alter ega* v podobě dceřiných společností za předpokladu naplnění všech rozhodných a popsanych skutečností. V tomto případě byla dceřiná společnost opět plně ve vlastnictví společnosti mateřské a bylo vymezeno, že mateřská společnost může být odpovědná za situace, kdy využití oddělené formy může přispět ke zmaření výhod pro veřejnost, ospravedlnit bezpráví, spáchání podvodu nebo zabránění trestného činu. Je však nutné

současně dovodit zacházení s dceřinou společností jako s pouhou loutkou společnosti mateřské. V tomto případě se soud pustil do nesmírně podrobného vymezení jednotlivých faktorů dovozujících tuto jednotu. Pro jejich aktualizovaný pozdější výčet však odkazují spíše na rozhodnutí *Silicon Breast* citované níže. V případě *Volkswagenwerk* se však nepodařilo prokázat tento vztah mezi oběma společnostmi. Bylo to zejména z toho důvodu, že *Volkswagen* kupovala auta přímo na základě smluv a dále je prodávala dalším distributorům prostřednictvím zcela odlišných a oddělených smluv a stejně tak docházelo k prodeji i od zcela odlišného dodavatele než mateřské společnosti. Zejména tato skutečnost je velice přesvědčivá, jelikož jsou dceřiné společnosti často zakládány pouze za účelem služeb pro své mateřské společnosti, k čemuž v tomto případě nedošlo. Současně bylo zmíněno, že došlo i k inkorporaci dceřiné společnosti v odlišné jurisdikci, vedení oddělených korporátních záznamů, vlastnění odděleného majetku oběma společnostmi atd., což považují za faktory relevantní, ale spíše sekundárního rázu. Celkově tak tento případ demonstruje spíše negativní postoj soudů k prolomení korporátního štítu v případě existence pochybností.

Již o rok později však již došlo k prolomení korporátního štítu ve známém případě *Bulova Watch Co. Inc. vs. K. Hattori & Co., Ltd.*⁴ V tomto sporu vystupovala na straně žalované japonská společnost *Hattori* prostřednictvím své dceřiné společnosti *Seiko Corporation of America*, podnikající ve státě *Ney York*. Mateřská společnost měla na území spojených států takto založeno za účelem svého podnikání několik společností. Žalobním důvodem bylo porušení nekalé soutěže ze strany společnosti *Hattori* a to prostřednictvím její celistvé korporátní struktury, zejména však její dceřiné společnosti. Celé toto seskupení však bylo, jak je to obvyklé, propojeno velice důkladně majetkově i personálně. V tomto případě nedošlo ke zkoumání druhého z obvyklých znaků nutných pro piercing, ale byla zkoumána pouze jednotu obou společností. Při zkoumání bylo zdůrazněno, že je třeba brát v potaz kdo podnikatelskou činnost provozuje, kdo získává zisky, kdo jmenuje statutární orgány a kdo je samotným zakladatelem a reálnou rozhodovací silou ve společnosti. V tomto případě soud odpověděl na položené otázky pozitivně a prolomil tak korporátní štít mateřské společnosti a prohlásil dceřinou společností za pouhé alter ego společnosti mateřské. Došlo tak k opomenutí formální samostatnosti obou společností.

Obdobně bylo judikováno i v rozhodnutí ze šedesátých let *Walkovszky vs. Carlton* z roku 1966. V tomto případě bylo zdůrazněno, že samostatná právní subjektivita právnických osob je spíše právní konstrukcí, tedy používanou fikcí, která by za určitých specifických okolností neměla být

⁴ Lasák, J.: Soumrak formální samostatnosti osob tvořících podnikatelská seskupení v otázce jurisdikční. *Právní rozhledy*, 2008, č. 18, s. 665

slepě respektována. Budeme-li citovat překlad Richarda Glückseliga⁵ z tohoto rozhodnutí, tak zjistíme, že soudy obecně prolomí právní autonomii společnosti, resp. nadzvednou korporátní závoj⁶, kdykoliv je nutné, aby zabránily podvodnému jednání, či aby dosáhly spravedlivého výsledku. Současně je ale nutné, aby došlo k zohlednění veškerých okolností daného případu a to jak mezi sebou navzájem, tak i v jejich celkovém souhrnu. V daném případě se tak soud zejména vyjádřil k druhé z podmínek prolomení korporátního štítu, tj. podmínce protiprávního jednání, které je ale současně podmíněno nerozlišitelností obou subjektů.

Z výše popsaného je patrné, že výklad soudní judikatury se v otázkách rozšíření odpovědnosti, resp. pravomoci soudů jeví poměrně neuspořádaně. Je možné dozajista konstatovat, že se jedná spíše o vývoj v čase než nepředvídatelnost, ale pro lepší a přesnější výklad je nutné se podívat i na judikaturu z počátku 90. let, na které se ustálilo i současné rozšíření odpovědnosti.

Jedním z nejpodstatnějších rozhodnutí v této věci je zejména rozhodnutí *Sea-Land Services, Inc. vs. Pepper Source* z roku 1991. V tomto rozhodnutí soud stanovil, že použije dvoustupňový test. Jeho prvním krokem je dovození, že dochází k takové jednotě zájmů a vlastnictví, že oddělení subjektivity společnosti a jedince nadále nikterak neexistuje. Druhým krokem je následně dovození, že respektování právní fikce samostatnosti právnické osoby by vedlo k podvodu nebo dopomohlo ke spáchání nespravedlnosti. Soud zde citoval zejména rozhodnutí *Van Dorn Co. vs. Future Chemical and Oil Corp.* z roku 1985 z jehož testu vycházel a které podrobil kritické analýze. V tomto rozhodnutí byly vymezeny pro kritérium jednotnosti následující kritéria: a) selhání vedení korporátních záznamů a nedodržení formálních postupů, b) splynutí prostředků a majetku, c) podkapitalizace a d) zacházení jedné z korporací s majetkem druhé jako s vlastním. V případě *Sea-Land* opět vystupovalo korporátní seskupení, kde všechny dceřiné společnosti byly "pouhou hračkou" jediného společníka Marchese. Žádná z těchto společností nikdy nekonala žádné setkání statutárních či obdobných orgánů, žádná ze společností nevytvořila zakladatelské či obdobné interní dokumenty (zejm. s poukazem na společenskou smlouvu), všechny společnosti byly řízeny ze stejného jednoho místa prostřednictvím stejné telefonní linky, stejnými výdajovými účty atd. Současně si Marchese půjčoval bezúročně významné množství prostředků od společností a stejně tak jedna společnost od druhé kdykoliv to bylo třeba, což ponechávalo některé ze společností podkapitalizovanými.

⁵ Glückselig, R.: Průlom do právní autonomie obchodních společností. *Právní rozhledy*, 2002, č.5, s.219

⁶ Pod pojmem nadzvednutí korporátního závoje je pro účely citovaného článku myšleno to stejné jako prolomení korporátního štítu. Stejně jako tento příspěvek je to z důvodu zavedení individuální terminologie.

Marchese současně využíval účty společností na hrazení svých čistě soukromých výdajů. Soud tak na základě i dalších skutečností konstatoval, že jednota společností je v tomto případě neoddiskutovatelná.

V druhé části rozhodnutí Seal-Land přistoupil soud i ke druhému testu a to prokázání podvodu či nespravedlnosti. Zde se soud pustil do kritického diskurzu se soudem nižší instance, kdy se snažil vyhodnotit, co tyto pojmy mají ve světle problematiky tohoto příspěvku znamenat. Nejdříve konstatoval, že prokázání nespravedlnosti je dle jeho názoru na stupnici o něco níže než podvod, ale položil si otázku, jak mnoho? Zejména to potom analyzoval na základě argumentace žalobce, který nespravedlnost spatřoval v nemožnosti vymoci své pravomocné rozhodnutí. Jak bylo ostatně výslovně řečeno soudem: "Některé prvky nespravedlnosti, něco blízkého podvodu, klamání či existence neúprosného veřejného zájmu, musí být přítomné v každém rozhodnutí pro odkrytí korporátního závoje". Soud tak přistoupil k analýze některých z precedenčních rozhodnutí, jmenovitě *Perivoliotis vs. Pierson*, *Gromer, Wittenstrom & Meyer, P.C. vs. Strom, B. Kreisman & co. vs. First Airlington Natl Bank of Airlington Heights* a konečně i samotného rozhodnutí *Van Dorn*. Na základě této analýzy přednesl v bodě 28 rozhodnutí výčet situací, kde lze podvod či nespravedlnost shledat. V argumentu žalobce však nikoliv a zamítnul tak rozšíření odpovědnosti. Soud tak požadoval k prokázání "něco více", než mu bylo poskytnuto žalobcem a musel tak v tomto bodě vyhovět žalovanému.

Poslední rozhodnutí, které je třeba zmínit pro uzavření kapitoly věnující se piercingu v zemích common law je rozhodnutí *In re Silicone Gel Breat Implants Products Liability Litigation* z roku 1995, které zřejmě nejpřesněji ze všech dokázalo vypočítat nutné znaky pro dovození jednoty obou korporací. V tomto případě byla žalovaným společnost *Bristol-Myers Squibb Co.*, která obhajovala nemožnost piercingu s její dceřinou společností *Medical Engineering Corporation*. Z pohledu faktické stránky je nutno zmínit, že dceřiná společnost byla plně vlastněná ze strany společnosti mateřské a současně byla i výrazně poskytnuta možnost společnosti dceřinou ovládat ze strany mateřské společnosti. Kromě toho víceprezident mateřské společnosti byl členem představenstva dceřiné společnosti a nemohl být současně v dceřiné společnosti přehlasován. Dceřiná společnost užívala služeb marketingového, právního a výzkumného oddělení a současně i dalšího personálu mateřské společnosti. Dceřiná společnost rovněž potřebovala schválení rozpočtu společností mateřskou a mateřská společnost určovala výše platů pro zaměstnance společnosti dceřiné. Jako poslední z indikátorů následně sloužila skutečnost, že dceřiná společnost dokonce užívala i označení společnosti mateřské pro zvýšení své věrohodnosti. V tomto se soud při rozhodování s ohledem na specifika amerického práva věnoval pouze podmínce jednoty, jelikož podvod či nespravedlnost nebylo třeba prokazovat. Soud zde konstatoval, že dovození jednotnosti je otázka zvažování všech okolností a skutečností přednesených stranami. V této

souvislosti rovněž zmínil, že za klíčové pro rozšíření odpovědnosti formou piercingu považuje následující skutečnosti: a) podstatnou kontrolu nad dceřinou společností; b) stejnost členů statutárních orgánů; c) společné obchodní vedení obou společností; d) podávání vzájemně harmonizovaných daňových příznání; e) způsob financování dceřiné společnosti; f) iniciace vzniku a založení dceřiné společnosti ze strany společnosti mateřské; g) podnikání dceřiné společnosti s hrubě neodpovídajícím kapitálem (tj. tzv. podkapitalizace); h) hrazení platů a dalších výdajů dceřiné společnosti; i) podnikání obou společností v totožných oborech; i) používání majetku dceřiné společnosti jako vlastního společností mateřskou; j) nedůsledné oddělení každodenního podnikání; k) nedodržování základních povinností dceřinou společností (tj. oddělené vedení záznamů a účetnictví, svolávání valných hromad a schůzí představenstva).

Z posledního případu se dá velice dobře inspirovat a poukázat na základní spojitosti nutné pro dovození vztahu mezi oběma společnostmi. Stejně jako americké soudy se v tomto případě domnívám, že není třeba analýzy určitých specifických podmínek, ale jde spíše o působení obou společností a to zejména na třetí osoby. Je tak třeba vnímat hospodářskou realitu a vyhodnotit, nakolik jsou obě společnosti propojené a na tomto základě případně rozšiřovat odpovědnost. Klíčový je prvek propojenosti, resp. unity a následně se dá uvažovat o připojení ještě některého z dalších kritérií, jako je tomu ve Spojených státech v kritériu spáchání podvodu nebo nespravedlnosti.

Jedna z dalších možností pro rozšíření odpovědnosti v zemích common law je rovněž i tzv. reverse piercing, který rozšiřuje odpovědnost nikoliv pouze o stupeň výše, ale současně na veškeré společnosti a subjekty vlastněné mateřskou společností. V citovaném případě Bulova by tak došlo kupř. k rozšíření na všechny dceřiné společnosti Hattori ve Spojených státech amerických a nejenom na mateřskou společnost. Pro více informací o reverse piercingu odkazují na podrobnější zahraniční literaturu⁷. Domnívám se, že není třeba se reverse piercingu věnovat podrobněji s ohledem na skutečnost, že kromě rozdílu z pohledu dotčených subjektů se jedná o prakticky totožnou proceduru, jakou je i klasický piercing of the corporate veil.

Potenciální řešení problému odpovědnosti mateřských společností pro oblast common law lze spatřovat i v tzv. institutu estoppelu (tj. zákonné překážce)⁸. V zemích common law existuje spousta různých druhů estoppelů a každý se aplikuje odlišným způsobem. Společným

⁷ Vanderkerckhove, K.: *Piercing of the Corporate Veil*. Kluwer Law International, 2007

⁸ K problematice estoppelu bylo více publikováno kupř. v knize Cooke, E.: *The Modern Law of Estoppel*. Oxford University Press, 2000.

jmenovatelem pro všechny je zřejmě skutečnost, že představují právní zásadu chránící stranu před neplněním smlouvy a bránící protistraně určitých nároků. Řečí amerického soudnictví se jedná o situaci, kdy zjištění překážky brání straně, aby mohla využít některého práva nebo výhody vyplývající ze smlouvy proto, že tím současně omezuje rozsah plnění svých povinností z téže smlouvy vyplývající. S ohledem na mnoho různých forem estoppelů je však nutno podotknout souladně s prof. Bělohávkem a doktrínou, že estoppel může vést touto cestou i k zakládání hmotně-právních nároků, tj. pozitivního práva.⁹ V souladu s níže popsanou situací v Německu a doktrínou culpa in contrahendo vystupuje kupř. tzv. promisory estoppel, který zakládá odpovědnost určitého subjektu i za pouhý příslib plnění. Domnívám se, že ve světle níže citovaného rozhodnutí Architecten Spolkového soudu v Německu by bylo možné na základě promisory estoppel dovést rozšíření odpovědnosti na další členy koncernu i v zemích common law majících tento institut ve svých právních řádech. I v této souvislosti se opakuje spojení zásad rozumného očekávání a vzájemné důvěry jednotlivých stran závazkových vztahů. Obdobně jako v případě teorie group of companies, zmíněné v následující části tohoto příspěvku, se domnívám, že lze na tyto případy aplikovat judikatura a zejména argumentace v ní obsažená vztahující se k rozšiřování rozhodčí smlouvy.¹⁰

5. EVROPSKÝ KONTINENTÁLNÍ PŘÍSTUP ANEB PROČ STUDOVAT PRÁVNÍ PRINCIPY

Budeme-li zkoumat postupy rozhodování o rozšiřování odpovědnosti či jen pouze dovození jurisdikce v zemích Evropské unie (dále jen "EU"), tak musíme dospět ke dvěma možným způsobům. Je možné jednat postupovat na úrovni "evropské", kdy bude našim zájmem právo Evropské unie nebo se můžeme zaměřit na právní řády jednotlivých členských států a jejich postupy. Navzdory skutečnosti, že zřejmě podstatnější část doktríny k řešené problematice pochází ze Spojených států amerických, jsem se rozhodl se krátce věnovat oběma částem. V první části této kapitoly se tak zaměříme na úpravu na úrovni EU a následně se stručně přesuneme k řešení z pohledu práva německého, francouzského, švýcarského a španělského.

Na úrovni práva Evropské unie v tuto chvíli schází jakákoliv komplexní úprava a to navzdory snaze o její úpravu v tzv. deváté směrnici¹¹. Dle

⁹ Bělohávek, A.J.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 1004 a násl.

¹⁰ Např. rozhodnutí U.S. Court of Appals, Fourth Circuit ve věci J.J. Ryan & Sons, Inc. vs. Rhone Poulenc Textile S.A.

¹¹ Havel, B.: Předpokládané změny obchodního práva při rekonstrukci práva soukromého aneb nad návrhem obchodního zákona, Obchodněprávní revue, 2009, č. 1, s. 5

odborné literatury je prohlašováno, že by mělo docházet pro účely celoevropské k následování francouzského postupu založeného na soudním rozhodování a tzv. Rosenblum konceptu a doplnit tyto postupy o pravidla wrongful trading. Tento postup by měl sledovat převážně zájmy dvou skupin subjektů a to na jedné straně věřitelů a současně na straně druhé minoritních akcionářů. Otázkou zůstává, jakým způsobem nastavit postupy za předpokladu, že tyto zájmy nejsou v souladu a je třeba zvolit podstatnější. Na druhé straně této možné koncepci potom stojí zejména postup založený na německé doktríně, obecných právních principech a odstraňující pouze překážku nezávislosti jednotlivých právnických osob v koncernu (tj. Durchgriff). Tento přístup by se následně velice podobal ve svém základu přístupu americkému. Jako hlavní rozdíl by sloužila především nutnost argumentace prostřednictvím obecných principů ve srovnání s pouhou prezentací faktů v případě přístupu amerického a současně v některých případech zdůvodnění podvodu či existence nespravedlnosti. S ohledem na skutečnost, že schází obecná shoda, co ve Spojených státech je oním podvodem či nespravedlností, je možné se rovněž domnívat, že právě toto kritérium by oba přístupy mohlo ještě více přiblížit s ohledem na obecnou regulační funkci tohoto kritéria.

Současně s výše řečeným je nutné podotknout, že v této kapitole se nebudeme věnovat tolik odpovědnosti a náhradě škody uvnitř podnikatelských seskupení, resp. koncernů, ale půjde výlučně o vztahy vně a tedy odpovědnost členů seskupení vůči věřitelům, tj. třetím osobám. Vnitřní úprava koncernového práva je kupříkladu v německém právu poměrně podrobně upravena.

S ohledem na prezentovaný fakt, že na úrovni celé Evropské unie schází výslovná úprava, je nutno se zaměřit na rozhodnutí Evropského soudního dvora (dnes Soudního dvora Evropské unie, dále jen ESD) a jediný alespoň analogicky aplikovatelný případ SAR Schotte GmbH vs. Parfums Rotschild SARL. a odpověď na předběžnou otázku v tomto případě řešenou. Jednalo se o výklad čl. 5 odst. 5 úmluvy Brusel I12 (dnes již nařízení Brusel I) o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, přesněji o skutečnost, zda-li se může toto ustanovení použít pro určení příslušnosti i pro dceřiné společnosti a to navzdory tomu, že tento pojem v jeho znění není nikde obsažen. V řešeném případě se jednalo o situaci, kdy spor byl zažalován v Německu u soudu v Düsseldorfu na základě právě čl. 5 odst. 5 úmluvy Brusel I. Jednalo se o poměrně běžný

12 Článek 5:

Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována...

5. jedná-li se o spor vyplývající z provozování pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny, u soudu místa, kde se tyto složky nacházejí;

spor založený na vadně dodaném zboží ze strany Parfums Rotschild, francouzské společnosti. Příslušnost soudu v Düsseldorfu byla určena dle dceřiné společnosti Rotschild GmbH. V úvodní části sporu byla žalována dceřiná společnost přímo, ale to bylo záhy napraveno kvůli zpětvzetí žaloby Schotte z důvodu dodávky parfémů právě francouzskou společností. Schotte ve svém podání zejména argumentovalo tím, že příslušnost je určena jako "místo jiné provozovny". V první instanci soud v Düsseldorfu odmítnul svou příslušnost a tak došlo k odvolání, kde na základě stejné argumentace Oberlandgericht položil řešenou předběžnou otázku, zda-li lze tímto způsobem příslušnost založit a to i navzdory skutečnosti, že se nejedná žádným způsobem o závislou provozovnu, ale současně s tím, že obě společnosti mají stejné obchodní jméno, management a postupují při jednáních a činnosti jménem francouzské společnosti a dceřiná společnost je prodloužením společnosti mateřské?

ESD ve svém rozhodnutí analyzoval čl. 5 odst. 5 úmluvy s odkazem na minulé rozhodnutí ve věci Somafer vs. Saar-Ferngas z roku 1978 a na tomto případě demonstroval, že i národní soud může aplikovat čl. 5 odst. 5 a dovést svou příslušnost i v situacích, kdy společnost slouží jako prodloužení mateřské společnosti založené v dalším smluvním státě a není pobočkou, ale zcela nezávislou společností. Jako odůvodnění pro toto rozhodnutí mu sloužil zejména princip právní jistoty, jelikož neshledává příliš velkého rozdílu mezi instituty vypočtenými v úmluvě Brusel I a způsobem fungování nezávislé společnosti jako jisté formy prodloužení společnosti mateřské do dalšího státu. Zástupně poté rovněž konstatuje, že toto prodloužení kromě jiného vykazuje veškeré charakteristické rysy pobočky. Zcela v tomto bodě s ESD souhlasím, jelikož rovněž neshledávám jediný důvod, proč ve výjimečných případech situaci takto neposuzovat. Závěrem tak ESD zopakoval veškeré výše popsané skutkové znaky (tj. a) totožné obchodní jméno; b) společný management; c) vystupování v obchodech jménem druhého (participace jak při jednání, tak i plnění smluv) a d) korespondence dceřiné společnosti působila jako adresovaná pobočkou mateřské společnosti). Dle ESD musí podnikatelé mít možnost se spolehnout na skutečnosti v takové podobě, v jaké se jeví navenek. Jeví-li se tedy společnost jako pobočka společnosti mateřské, tak je třeba v tomto chránit podnikatele spoléhající se na to, jak vztah působí vůči třetím osobám. ESD tak uzavřel, že článek 5 odst. 5 úmluvy Brusel I se musí použít i na společnosti nemají dle práva přímou vazbu na společnost mateřskou z jiného členského státu.

Navzdory odlišnému skutkovému i právnímu základu ve srovnání se Spojenými státy americkými se tak i evropský přístup jeví jako poměrně podobný. V tuto chvíli sice neexistuje žádný jednotný přístup k rozšiřování odpovědnosti vůči dalším společnostem, ale současně je nutné ve světle rozhodnutí Rotschild konstatovat, že případná kritéria budou vystavěna s největší pravděpodobností obdobně jako ve Spojených státech amerických. K tomuto přesvědčení mne vede zejména odůvodnění ESD, který

nehodnotil případ na základě jakéhokoliv práva, ale rovněž spíše zohlednil skutkový základ a konstatoval, že se jednalo o prodloužení společnosti mateřské a je nutné na ni tudíž hledět obdobně jako na pobočku. Samozřejmě je však nutné vzít zřetel i na argumentaci s ohledem na dobrou víru a působení vůči třetím osobám. To se ale snaží nepřímou chránit i doktrína a postupy americké. Odlišnosti jsou tak zatím spíše systematického rázu, než-li přímo právní.

Budeme-li hovořit o jednotlivých právních rádech EU, tak je nutné začít u Německa, které poskytuje několik možností, jakým způsobem se domáhat odpovědnosti po třetích osobách. S ohledem na skutečnost, že přístup německý představuje největší protiváhu americké doktríně piercingu si dovolím věnovat více prostoru právě způsobům rozšíření odpovědnosti v této zemi a následně pouze krátce shrnu dva případy umožňující rozšíření odpovědnosti i ve Španělsku, Francii, resp. Švýcarsku.

V Německu existují obecně dva různé způsoby, jak rozšířit odpovědnost vůči třetím osobám i na další členy koncernu. Je to možná zejm. v souladu a) s ustanovením o náhradě škody (§826 BGB) nebo b) doktrínou culpa in cotrahendo. Na jedné straně tak lze situaci řešit za pomoci obdobných prostředků koncernového práva jako v případě České republiky a současně je ale na místě vůči třetím osobám aplikovat obecné principy obsažené v kodexech soukromého práva. Jako vůdčí lze přitom brát zejména §826 BGB stanovující, že osoba, která způsobí jinému úmyslně škodu způsobem rozporným s dobrými mravy, je zavázána k náhradě škody¹³. Pod tento případ se dají dle názoru citovaného autora a judikatury rovněž zařadit i případy, kdy dochází k míšení jednotlivých struktur a v návaznosti jejich majetku. Jako další případy pak uvádí podkapitalizaci, která tak v německé doktríně představuje další z důvodů pro rozšíření a to nezávisle na skutečnosti, zda-li k ní došlo při vzniku společnosti nebo až v průběhu její existence. K podmínce podkapitalizace je však nutné s ohledem na znění § 826 BGB připojit i vůli poškodit věřitele společnosti. V tomto ohledu je nutné upozornit rovněž na skutečnost, že posuzování se děje na objektivní bázi, jelikož společník musí být dle německého modelu korporátního práva informován statutárními orgány společnosti o její situaci a předpokládá se, že tak ví o nedostatku finančních prostředků. Autor citovaného článku navíc připojuje k dovození odpovědnosti i možnost pokračování v podnikání s vědomím neživotaschopnosti společnosti, popř. pragmatické nevyhlášení konkurzu na společnost za situace, kdy je to již nevyhnutelné. Tuto situaci následně demonstruje na případě Architekten Spolkového soudního dvora z roku 1978. V tomto případě komanditní společnost byla silně podkapitalizována a nesla současně veškerá rizika podnikání, ale na druhé straně veškeré zisky plynuly jejím společníkům. Není snad třeba připomínat,

¹³ Kühn, Z. Fikce samostatnosti právnických osob a její prolomení. Právní rozhledy, 2003, č.11, s.4.

že právě tato situace je tou, na kterou se snaží dopadnout citát A. Bierce z úvodu tohoto příspěvku. Podstatné je na situaci zdůraznit silnou disproporci mezi činností společnosti (výstavba bytového komplexu) a pouze minimálním základním a obligatorně stanoveným kapitálem společnosti. Tato myšlenka a role základního kapitálu byla ostatně výrazně kritizována i při diskuzi k příspěvku Aleny Pokorné z tohoto sborníku při jejím vystoupení na Dnech práva. V řešeném případě se navíc postupem času ukázalo ještě zřetelněji, že finance poskytnuté společníky nebudou postačovat pro krytí nákladů vůči třetím osobám a Spolkový soudní dvůr tak rozhodil, že komanditisté jsou odpovědni dle §826 BGB.

Druhou z možností pro dovození odpovědnosti je doktrína culpa in contrahendo (předsmluvní odpovědnosti)¹⁴, jež není do této chvíle dostatečně v českém právu popsána a řešena, ale jež právě v Německu nalezla velkého rozšíření. Podle této doktríny mohou vzniknout závazky stran ještě před uzavřením určitého úkonu a to na základě vzniku jistého paktu důvěry mezi oběma stranami. Tato teorie se aplikuje dle Spolkového soudního dvora na koncernové právo tím způsobem, že společník společnosti, člena koncernu, musí uvědomit protistranu o možných budoucích finančních potížích společnosti. Není-li této povinnosti dostatečně vyhověno, tak společník neinformující své obchodní partnery odpovídá za škodu, která vznikne třetí straně s ohledem na důvěru mezi stranami vzniklou. K této podmínce se občas připojuje i další a to vystupování společníka jako by jednal ve svých vlastních záležitostech, což bylo v minulosti potvrzeno i Spolkovým soudním dvorem¹⁵.

Nezůstává než tedy uzavřít, že obdobně jako v případě Spojených států amerických je i doktrinální přístup v Německu založený spíše na kazuistice a individuálním posuzování jednotlivých skutkových stavů. Problematické na této situaci je, že je zcela nepředvídatelná z pohledu konečného rozhodnutí pro adresáty práva a zcela jistě by bylo vhodnější zanést do kodexů v Německu přesnější řešení, které by vymezovalo co nejpřesněji jednotlivá kritéria. Otázkou na druhou stranu zůstává, zda-li to je v těchto situacích a situacích obdobných zneužívání práva vůbec možné. Jak často říká ostatně Petr Hajn na svých přednáškách, lidská tvořivost k obohacování se nekalým způsobem je nekonečná. Právě z toho důvodu nebylo možné po dobu delší než jednoho století přijít s koncepcí přesného vymezení nekalé soutěže a právě toto může být i důvodem selhání v oblasti rozšíření odpovědnosti v Německu.

¹⁴ Pro podrobnější informace o této doktríně odkazují na publikaci Hrádek, J.: Předsmluvní odpovědnost: Culpa in contrahendo. Praha: Auditorium, 2009

¹⁵ Kühn, Z. Fikce samostatnosti právnických osob a její prolomení. Právní rozhledy, 2003, č.11, s.6.

Půjdeme-li Evropou dále, tak zjistíme, že obdobná kritéria se používají i pro účely rozhodčího řízení a rozšíření rozhodčí smlouvy i na další subjekty, které rozhodčí doložku nepodepsali, ale jsou nějakým způsobem propojeny s původními stranami. K této problematice však zaujímá většina států EU negativní postoj (viz. např. rozhodnutí OGH v Rakousku sp. Zn. 6 Ob 1512/88 z roku 1988 nebo sp. Zn. 7 Ob 221/98w z roku 1998)¹⁶. Není tomu však z důvodů vymezených kritérií, jež však mohou být považována za příliš slabá, ale spíše o specifickou problematiku rozhodčího řízení, jež vyžaduje výslovný souhlas účastníka rozhodčího řízení s rozhodnutím ve věci rozhodčím soudem. Při opačném postupu by došla na úhonu zásada zákonného soudce a práva na spravedlivý proces, protože by rozhodování o právním sporu určité osoby byla bez její výslovné vůle odňata zákonnému soudci a předána do rukou nestátního subjektu, tj. rozhodčího soudu nebo dokonce rozhodce ad hoc¹⁷.

Jako základ pro rozšíření účinků rozhodčí smlouvy se považuje rozhodnutí Cour d' appeal v Paříži z roku 1988 ve věci Isover - Saint-Gobain vs. Dow Chemical France, které založilo novou teorii group of companies¹⁸. V tomto rozhodnutí soud rozhodl, že mateřská společnost koncernu Dow Chemical je vázána rozhodčí doložkou a to z toho důvodu, že asistovala podpisu, plnění a ukončení smlouvy. Na tomto rozhodnutí je velice často kritizováno, že nastavil kritéria pro rozšíření jako příliš mírná. Zda-li se dá s tímto souhlasit je zřejmě otázkou, kterou bude posuzovat každý budoucí rozhodce a soudce při inspiraci tímto rozhodnutím, ale je třeba minimálně podotknout, že i toto rozhodnutí ukazuje na skutečnost, že z pohledu předvídatelnosti práva je situace nesmírně kritické a žádná společnost si nemůže být jistá tím, zda-li se na ni na základě některého jejího minulého jednání nebude možné dovolávat nároku vůči někomu zcela jinému. Obdobně jako ve Francii byla tato teorie přijata i ve Švýcarsku a uvažuje se o její možné akceptaci i v dalších státech světa¹⁹. V této věci se obdobně kupř. ve Španělsku Nejvyšší soud vyjádřil v rozhodnutí Interactive Television, S.A. vs. Banco Bilbao Vizcaya, S.A. et Satcom Nederland BV z roku 2005. V této věci sice Nejvyšší soud Španělska nerozhodl o rozšíření, ale při vrácení případu níže se vyjádřil k vztahu vázanosti smluv,

¹⁶ Bělohávek, A.J.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 1011

¹⁷ Pro podrobnější pojednání o specifikách rozhodčího řízení doporučuji knihu: Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008.

¹⁸ Další uvozovací judikatura k teorii group of companies je uvedena v Bělohávek, A.J.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 1016 a násl.

¹⁹ Bělohávek, A.J.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 1012 a násl.

zajišťovacího institutu a vzájemné propletenosti smluv až do takové míry, že nebylo možné jednotlivé vztahy od sebe dostatečně rozpoznat.

Shrneme-li tedy přístup zemí EU k otázce rozšiřování odpovědnosti, tak můžeme učinit obdobný závěr jako tomu bylo v případě Německa. Schází obecné pojednání a jakákoliv výslovná úprava a vše je založeno primárně na ad hoc kazuistickém posouzení případu, které je dle mého názoru zcela nevhodné. Poslední nezodpovězenou otázkou tedy zůstává, jaké mají výše zmíněné teorie důsledky na Českou republiku?

6. DŮSLEDKY PRO ČESKOU REPUBLIKU A SOUVISEJÍCÍ ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Nahlédneme-li pod pokličku českého právního řádu, tak zjistíme prakticky totožnou situaci, jaká právě panuje ve světě. Jediným výrazným rozdílem je fakt, že do této chvíle nebyla žádným způsobem nejenom vyřešena, ale současně i jakýmkoliv způsobem tato otázka řešena v její praktické rovině. Jako jediný rozdíl by se snad dala brát snaha obsáhnout řešení tohoto problému Bohumilem Havlem a dalšími autory do textu navrhovaného nového zákona o obchodních korporacích, který by měl nahradit v otázkách korporátního práva současný zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen ObZ)²⁰.

Za současného stavu by se dalo sice poznamenat, že výslovná úprava tohoto problému je obsažena v ustanoveních §§ 66a-66c ObZ, ale při podrobnějším zkoumání úpravy zjistíme, že tato ustanovení upravují pouze náhradu škody uvnitř koncernového seskupení a vůbec přitom neřeší, jakým způsobem se může hojit věřitel nepocházející z koncernu příslušných společností. Navazujícím způsobem na výše popsané mohou působit i ustanovení §§ 79a, 190b odst. 2. či 194 odst. 5, jak je předkládáno některými autory²¹, ale ani tato ustanovení žádným způsobem neřeší situaci vně koncernu. Dle mého názoru tedy nezůstává jiné možné řešení než postupovat obdobně jako v Německu a případnou odpovědnost dovozovat na základě generálních ustanovení ObZ, popř. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen OZ). Jako nejpříjemnější se mi jeví zejména ustanovení upravující povinnost péče řádného hospodáře u obchodních korporací či obecné náhrady škody či bezdůvodného obohacení. Je nepopíratelné, že vznikne-li působením mateřské společnosti jako společníka ve společnosti dceřiné škoda třetí osobě, tak musí za tuto škodu odpovídat mateřská společnost a to

²⁰ Plné znění návrhu zákona lze najít na oficiálních stránkách připravované reformy soukromého práva: Nový občanský zákoník online zdroj [citováno dne 20.11.2010]. Dostupný ke stažení z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/zakon-o-obchodnich-korporacich/obecna-vychodiska-navrhu-obchodniho-zakoniku.html>

²¹ Glückselig, R.: Průlom do právní autonomie obchodních společností. Právní rozhledy, 2002, č.5, s.223

nezávisle na formálním oddělení obou společností. Opačný názor se mi jeví jako absurdní a to zejména s odkazem na nutnost prokazování úmyslu a tím pádem i vědomosti či zanedbání povinnosti společníka společnosti (např. ve formě často zmiňované podkapitalizace).

Současně jsem přesvědčen, že obdobně jako v Německu by se mělo dát i v České republice použít doktrínu *culpa in contrahendo*. Problematické na tomto způsobu je ale fakt, že není zcela jisté, jakým způsobem a na základě kterých ustanovení doktrínu aplikovat. Současně není ani jasné, z jakého postavení a jakým způsobem ji chápat a zda-li by se mělo jednat o odpovědnost smluvní či naopak zákonnou. Zde je spousta otázek, které by bylo nutné vyjasnit, ale dojde-li k jejich vysvětlení, tak nebude existovat žádné překážky, proč odpovědnost na základě tohoto institutu nepoužít.

Kromě dvou výše zmíněných postupů možného řešení dle současné právní úpravy nelze opomenout ani připravovaný Zákon o obchodních korporacích (dále jen Zákon), který je však v tuto chvíli stále v připomínkování a nevypadá to, že by měl být v tomto nebo v příštím roce přijat a vstoupit v platnost. Navzdory tomu to ale vypadá, že právě tato úprava má největší šanci na přijetí po více než půl století se současným OZ, resp. dvaceti letech s ObZ. V Zákoně je situace již výslovně řešena v úpravě podnikatelských seskupení, tj. přesněji §75 a násl., kde je stanoveno, že každý kdo pomocí svého vlivu v obchodní korporaci, bez zřetele k tomu, jaký vztah k ní má, ovlivní její chování nebo chování jejích společníků, odpovídá za újmu, která v souvislosti s jeho jednáním této obchodní korporaci nebo jejím společníkům vznikla. Výslovně je potom úprava vůči věřitelům společnosti obsažena v druhém odstavci, jež stanovuje, že vlivná osoba (tj. mateřská společnost) ručí věřitelům ovlivněné osoby za splnění těch jejich pohledávek, které ovlivněná osoba nemůže v důsledku ovlivnění podle odstavce 1 zcela nebo zčásti splnit. Tato úprava poměrně jasně stanovuje odpovědnost vůči věřitelům pro mateřskou společnost v koncernu. I tak zde však zůstává stále několik otázek, jejichž řešení bude nutné do úpravy obsáhnout. Jedná se o otázku výkladu první části § 75 Zákona a to konkrétně otázky vlivu a schopnosti jakýmkoliv způsobem ovlivnit jednání ovlivněné osoby nebo jejích společníků²² Jak si vykládat toto ovlivnění? Je možné zde použít kupř. kritéria obsažená v americké doktríně a sledovat provázanost nebo postačí pouhá rozhodovací a tedy hlasovací způsobilost? Co když nemá mateřská společnost schopnost ovlivnit společnost dceřinou, ale společnosti stále působí na další subjekty jako jedna a totožná? Závěrem

²² Pro účely tohoto ustanovení považují obě alternativy za totožné, jelikož společník by měl v návaznosti na toto ustanovení být chápán pouze z pozice "majitele" společnosti. A pakliže bude takto chápán, tak se jedná de facto o nepřímé ovlivňování určité části dceřiné společnosti. Domnívám se tak, že pouhý odkaz na ovlivnění společnosti by měl být pro účely tohoto ustanovení postačující.

bych rád rovněž dodal, že bude nutno popsat, jaká forma ručení v tomto případě jako důsledek odpovědnosti bude založena.

Všechno výše zmíněné jsou však spíše jen úvahy, kam by se úprava koncernového práva mohla v budoucnu ubírat. Obecně se dá říci, že navrhované změny jsou jistě pozitivní, ale bude významným způsobem záležet na tom, jak si s nimi poradí praxe a zejména výklad soudů. Na druhou stranu je nutné kvitovat obsažení alespoň základní úpravy do formálního pramene práva. Ostatně i některé další oblasti práva jsou upraveny obdobně obecně a až soudní výklad z nich učinil komplexní úpravy (nekalá soutěž, ochranné známky, ustanovení o náhradě škody, směnečná přísnost atd.).

Budeme-li hodnotit úpravu současnou, tak shledáme, že vykazuje znaky neúplnosti, jelikož sice obsahuje úpravu podnikatelských seskupení, ale zcela opomíjí regulovat otázku náhradu škody vůči třetím osobám. Přijmeme-li ale právní teorii o komplexním právním systému, tj. všeznalosti práva, tak musíme zohlednit obecné právní principy, které na otázky odpovědnosti v této oblasti pamatují. Zde je však problém opět absence judikatury. Nezůstává tedy než očekávat nějaké rozhodnutí, popř. novou zákonnou úpravu, která by situaci dokázala dostatečně vysvětlit a pro budoucí případy popsat.

7. ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ ANEB PROLOMIT ČI NEPROLOMIT? UPRAVIT ČI NEUPRAVIT?

Vezmeme-li v potaz výše popsané, tak dospějeme k závěru, že současná situace není příliš lichotivá. Neexistuje prakticky žádná jurisdikce, kde by problematika rozšíření odpovědnosti na další členy podnikatelského seskupení byla výslovně upravena a současně zde byly vymezeny přesně podmínky za kterých jí bude použito. Popsaná situace je následně nesmírně obtížně čitelná pro konečné adresáty práva, jelikož si nemohou být jistí tím, zda-li nebudou odpovědni za jednání některé ze společností ve kterých jsou společníky, ale současně je jejich subjektivita oddělena od subjektivity těchto společností na základě právní fikce existence právnických osob.

Je-li třeba tedy ve světle tohoto příspěvku vyhodnotit a odpovědět na položené otázky, tak se kloním spíše k prvním možnostem. Zcela jistě je třeba korporátní štít prolomit, je-li to třeba, tj. v evidentních případech. Není možné slepě zastávat teorii právní nezávislosti právnických osob a chránit mateřské společnosti za předpokladu, že zcela evidentně zneužívají práva. Současně je nutno však podotknout i to, že je třeba brát v potaz samostatnou právní subjektivitu a oddělenost společníků od společnosti.

Na druhou s položených otázek se pro účely České republiky dá odpovědět velice snadno. S ohledem na skutečnost, že zdrojem práva v České republice je normativní právní akt, je zcela nezbytné alespoň obecně problematiku upravit. Navrhovaný zákon o obchodních korporacích tak činí v §75

základní úpravou chvályhodnou činnost. Zůstává však otázkou, zda-li je tato úprava dostatečnou. Osobně se domnívám, že nikoliv a bude třeba rozpracovat ještě detaily popsané v tomto článku a zohledňující problémy, kterým čelí zahraniční právní řády, tj. např. definovat ovládání, připojit určité právně hodnotící kritérium a další. Je možné se samozřejmě vypravit i vlastní cestou, jak tomu v současnosti činí český zákonodárce, ale je nutné pamatovat na fakt, že některé problémy budou řešeny až praxí.

Doufejme, že se nebudeme muset řídit ve vztahu k možnosti výslovné úpravy zakotvené Zákonem citátem W. Benjamina: "Kdo žije z naděje, zemře hladu" a úpravy řešené problematiky se skutečně jednou dočkáme.

Literature:

- Bělohávek, A.J.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008
- Cooke, E.: The Modern Law of Estoppel. Oxford University Press, 2000
- Glückselig, R.: Průlom do právní autonomie obchodních společností. Právní rozhledy, 2002, č.5
- Havel, B.: Předpokládané změny obchodního práva při rekodifikaci práva soukromého aneb nad návrhem obchodního zákona, Obchodněprávní revue, 2009, č. 1
- Hrádek, J.: Předsmulvná odpovědnost: Culpa in contrahendo. Praha: Auditorium, 2009
- Kühn, Z. Fikce samostatnosti právnických osob a její prolomení. Právní rozhledy, 2003, č.11, s.6.
- Lasák, J.: Soumrak formální samostatnosti osob tvořících podnikatelská seskupení v otázce jurisdikční. Právní rozhledy, 2008, č. 18
- Vanderkerckhove, K.: Piercing of the Corporate Veil. Kluwer Law International, 2007
- Nový občanský zákoník online zdroj [citováno dne 20.11.2010]. Dostupný ke stažení z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/zakon-o-obchodnich-korporacich/obecna-vychodiska-navrhu-obchodniho-zakoniku.html>

Dny práva – 2010 – Days of Law, 1. ed. Brno : Masaryk University, 2010
<http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>

- Wikipedie online zdroj [citováno dne 9.11.2010]. Dostupný ke stažení z:
http://en.wikipedia.org/wiki/Soft_law

Contact – email

hulle.tomas@gmail.com